O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O’RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

NIZOMIY NOMIDAGI TOShKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

HAYoT FAOLIYaTI XAVFSIZLIGI KAFEDRASI

HAYoT FAOLIYaTI XAVFSIZLIGI (FUQARO MUHOFAZASI)

USLUBIY QO’LLANMA

TOShKENT 2011

«Hayot faoliyati xavfsizligi (Fuqaro muhofazasi)» / S.M. Ermatova, F.A. Baxramova, X.A. Sadikova, G.A. Xakimova; Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti. 2011. 48 b.

Mazkur uslubiy qo'llanma «Hayot faoliyati xavfsizligi» fani o'qitilayotgan oliy o'quv yurtlari, kasb-xunar kollejlari, litseylar o'qituvchilar va talabalari uchun mo'ljallangan.

Ushbu qo'llanma fanning «Fuqaro muhofazasi» bo'limini o'zlashtirishda talabalarga katta yordam beradi.

Tuzuvchilar: dots., b.f.n. S.M. Ermatova
o'qit. F.A. Baxramova
dots., tib.f.n. X.A. Sadikova
dots., tib.f.n. G.A. Xakimova

Taqrizchilar: Abu Rayxon Beruniy nomidagi TDTU
Hayot faoliyati xavfsizligi kafedrasi mudiri, akademik O'.R. Yo'ldoshev

Nizomiy nomidagi TDPU
Hayot faoliyati xavfsizligi kafedrasi
dotsenti I.A. Alimova

Nizomiy nomidagi TDPU O'quv - uslubiy kengashining
.... yanvar 2011 yildagi ...- sonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan

MUNDARIJA:

KIRISh 4

1. FAVQULODDA VAZIYaTLAR (FV) TO'G'RISIDA UMUMIY TUShUNChA. FVlarda AhOLI VA HUDUDNI MUhOFAZA QILISh DAVLAT TIZIMI (FVDT) 5

1.1. Favqulodda vaziyatlar to'g'risida tushuncha . . . .

1.2. O'zbekiston Respublikasi favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimi (FVDT). FVDTning umumdavlat tadbirlar tizimidagi ўrni va ahamiyati . . . .

1.3. FVDT ning vazifalari va tashkiliy tuzilmasi . . . .

1.4. FVDTning ish tartibi . . . .

2. TABIIY TUSDAGI FVLAR, ULARNING TASNIFI VA TAVSIFI 9

2.1. Tabiiy tusdagi FVlar to'g'risida tushuncha, ularning tasnifi . . .

2.2. Geologik FVlar, ularning kelib chiqish sabablari . . . .

2.3. Gidrometeorologik FVlar, ularning kelib chiqish sabablari . . .

2.4. Favqulodda epidemik, epizootik, epifitotik vaziyatlarlar va ularning oldini olish tadbirlari . . . .

2.5. Tabiiy tusdagi FVlar ro'y berganda aholi va hududni himoya qilish chora-tadbirlari va harakatlanish qoidalari . . . .

3. MARKAZIY OSIYoDA TABIIY TUSDAGI FVLAR VA ULARNING TAVSIFI 15

3.1. Markaziy Osiyo ?ududining geografik joylashishi. . . . .

3.2. Markaziy Osiyoda kўp uchraydigan tabiiy ofatlar . . . . .

3.3. Tabiiy tusdagi favqulodda vaziyatlarda aholini muhofaza qilish tadbirlari . . . .

4. TEXNOGEN TUSDAGI FVLAR, ULARNING TASNIFI VA TAVSIFI 17

4.1. Texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlar to'risida tushuncha . . . .

4.2. Texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarning tasnifi va tavsifi . . . .

4.3. Texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarning kelib chiqish sabablari . . . .

4.4. Aholi va xududni texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish . . . .

5. IJTIMOIY TUSDAGI FAVQULODDA VAZIYaTLAR. AhOLI VA OB'EKTLARINI BOSqINChI – TERRORChILIKDAN MUhOFAZA G'ILISh 21

5.1. Ijtimoiy tusdagi favqulodda vaziyatlar. Terrorizm to'g'risida tushuncha . . . .

5.2. Terrorizmning tasnifi va tavsifi . . . .

5.3. O'zbekistonda aholi va ob'ektlarni bosqinchi - terrorchilikdan muhofaza qilish . . . .

5.4. Favqulodda vaziyatlarning ruhiy omillari . . . .

6. EKOLOGIK TUSDAGI FAVQULODDA VAZIYaTLAR, ULARNING TASNIFI VA TAVSIFI. O'ZBEKISTONDA AhOLINI EKOLOGIK FAVQULODDA VAZIYaTLARDAN MUhOFAZA GILISh TADBIRLARI 25

6.1. Ekologik tusdagi favqulodda vaziyatlar to'g'risida tushuncha, ularning tasnifi va kelib chiqish sabablari . . . .

6.2. Ekologik tusdagi favqulodda vaziyatlarning tavsifi . . . . .

6.3. O'zbekistonda aholini ekologik favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlari . . . .

FOYDALANILGAN ADABIYoTLAR RO'YhATI 30

KIRISh

Fuqarolarning muhofazasi maqsadida Prezidentimiz va Xukumat tamonidan bir qator farmon, qonun, buyruq va boshqa hujjatlar ishlab chiqilib, qabul qilingan.

“Favqulodda vaziyatlar vazirligini tashkil etilishi to’grisida” gi farmon, “Aholi va hududlarni tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to’grisida”gi, “Fuqaro muhofazasi to’grisida”gi qonunlar, “O’zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligining faoliyatini tashkil etish masalalari to’grisida”gi, “O’zbekiston Respublikasida favqulodda vaziyatlarni oldini olish va harakat qilish davlat tizimi to’grisida”gi, “Texnogen, tabiiy va ekologik tus-dagi favqulodda vaziyatlarning tasnifi to’grisida”gi, “Toshqin, sel va qo’chki hodisalari bilan bogliq bo’lgan halokatli oqibatlarning oldini olish hamda ularni bartaraf etish chora-tadbirlari to’grisida”gi qarorlar shular jumlasidandir.

Tabiiy, texnogen va ekologik favqulodda vaziyatlar to’grisidagi bilimlar, ya'ni tasnifi, har xil turini kelib chiqish sabablari va oldini olish tadbirlari, ularni sodir bo’lishiga yo’l qo’ymaslik choralarini, sodir bo’lganda to’xtatish usullarini qay tarzda amalga oshirishni, qanday harakatlanishi va odam o’zini va yon atrofdagilarni himoya qilish qoidalarini o’rganishga xizmat qiladi.

Tabiiy tusdagi FVlar to’grisidagi malumotlar ularni bashorat qilish o’z vaqtida qanday oldini olish, qay usulda himoyalanish tadbirlarni ishlab chiqishga beihtiyor chorlaydi.

hozirgi vaqtda hayot faoliyatimizni xoh uyda, xoh ishlab chiqazishda, ilmiy-tadqiqot ishlarida yoki boshqa sohada bo’lmasin texnik vositalarini tasavvur etish qiyin. hayotimizni engillashtirib, qulayliklar olib kelayotgan murakkab texnik vositalarini ihtiro qilinishi bilan qatorda ulardan kelib chiqadigan texnogen tusdagi Fqlar xavfi ham ortib bormoqda. Bu sharoitda xavfsizlik choralariga, korhonalarda texnik xavfsizlik qoidalariga qattiq amal qilish o’z-o’zidan muhim o’rinni egallayapti.

Favqulodda vaziyatlarning ya'na biri bo’lmish ekologik tusdagi FVlarning kelib chiqish sabablari va oqibatlari to’grisidagi malumotlar nafaqat yoshlarimizni balki har bir insonni o’ylantirib qo’yadi, atrof muhitni asrab avaylashga undaydi va shu bilan birga ekologik tarbiyani shakllantiradi.